

Anlatım Biçimleri — Deneme

Akıllı Soru · 22.10.2026 · 10 soru

I. Bir kavramın anlamı, okuyucuya doğrudan ve anlaşılır biçimde aktarılmıştır. II. Eski evin dar pencereleri, solgun duvarları ve ağır kapısı sessizce betimlenmiştir. III. Yazar, önce karşı görüşü vermiş, ardından bu görüşün dayanaklarını geçersiz kılmıştır. IV. Kafil sabah yola çıkmış, öğleden sonra dinlenmiş, akşam şehre ulaşmıştır. V. Bu anlatım biçimi, öğretici metinlerde bilgi aktarma amacıyla kullanılır.

1. Numaralanmış cümlelerin hangisinde karşı görüşü geçersiz kılma amacı belirgindir?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.
- E) V.

Bir metnin anlatım biçimini belirlerken yalnızca kullanılan sözcüklere bakmak yeterli değildir. Metnin hangi amaçla yazıldığı ve okuyucuda nasıl bir etki oluşturduğu da değerlendirilmelidir. Örneğin bir yerin ayrıntılarını aktaran metinde görsel unsurlar öne çıkarken, bir kavramı açıklayan metinde bilgi verme amacı belirginleşir. ----

2. Bu parçada boş bırakılan yere düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Bu nedenle anlatım biçimi, metnin amacı ve aktarım özelliği birlikte değerlendirilerek belirlenmelidir.
- B) Bu nedenle olayların zaman sırasıyla verilmesi, bütün metinlerin temel koşulu sayılmalıdır.
- C) Bu nedenle karşı görüş içeren her metin, ayrıntılı bir görünüş aktarmak zorundadır.
- D) Bu nedenle bilgi veren metinlerde gözleme dayalı ayrıntılara mutlaka yer verilmelidir.
- E) Bu nedenle bir metnin türü, kullanılan sözcüklerin uzunluğuna göre kesin biçimde belirlenmelidir.

I. Öyküleyici anlatımda olaylar zaman akışı içinde verilir. II. Betimleyici anlatım, varlık ya da yer ayrıntılarını zihinde canlandırır. III. Açıklayıcı anlatım, karşı görüşün yanlışlığını kanıtlamayı amaçlar. IV. Tartışmacı anlatımda karşı görüşün yanlışlığını kanıtlama amacı bulunur. V. Betimleyici anlatımın açıklayıcı ve sanatsal olmak üzere iki türü vardır.

3. Numaralanmış cümlelerin hangisinde anlatım biçimiyle ilgili bilgi yanlış vardır?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.
- E) V.

Bir metin, dış dünyadaki bir varlığı okuyucunun gözünde belirginleştirmek için renk, biçim, ses ve uzaklık gibi ayrıntılardan yararlanabilir. Bu ayrıntılar, yalnızca bilgi vermek amacıyla sıralanabileceği gibi yazarın kişisel izlenimlerini de yansıtabilir. Dolayısıyla aynı temel anlatım özelliği, aktarımın niteliğine göre farklı görünümler kazanabilir. Metnin amacı ve ayrıntıları kullanma biçimi, bu ayrımı anlamada belirleyicidir.

4. Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Ayrıntılar, bir varlığın okuyucunun zihninde canlandırılmasına katkı sağlayabilir.
- B) Aynı anlatım özelliği, bilgi verme ya da kişisel izlenim aktarma amacıyla kullanılabilir.
- C) Metnin amacı, anlatımın hangi görünümü kazandığını belirlemede önem taşır.
- D) Ayrıntıların kullanılması, anlatımın her durumda yalnızca bilgi verme amacı taşıdığını gösterir.
- E) Bir anlatım biçiminin farklı türleri, aktarım niteliğindeki değişikliklerle ortaya çıkabilir.

Bir kavramı okura tanıtmak isteyen yazar, öncelikle o kavramın kapsamını belirler. Ardından kavramın temel özelliklerini açık ve düzenli cümlelerle aktarır. Bu yöntemde amaç, okurun zihninde bir olay dizisi oluşturmak ya da bir mekân görüntüsü uyandırmak değil, bilgi edinmesini sağlamaktır.

5. Bu parçada ağır basan anlatım biçimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Açıklayıcı anlatım
- B) Betimleyici anlatım
- C) Öyküleyici anlatım
- D) Tartışmacı anlatım
- E) Sanatsal betimleme

6. “Bir metinde yazar, karşısındaki görüşü aktarır; ardından bu görüşün dayanaklarını sorgulayarak kendi düşüncesinin daha geçerli olduğunu göstermeye çalışır.” Bu cümleden kesin olarak çıkarılabilecek yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Metinde karşı görüşü çürütme amacı bulunmaktadır.
- B) Metinde yalnızca karşı görüş tarafsız biçimde aktarılmaktadır.
- C) Metinde bir yerin ayrıntıları okuyucunun zihninde canlandırılmaktadır.
- D) Metinde olaylar zaman sırasına göre anlatılmaktadır.
- E) Metinde bir kavramın anlamı açıklanmadan bırakılmaktadır.

Bir anlatım biçimini belirlerken yalnızca metnin konusuna bakmak yeterli değildir. Yazarın bilgiyi aktarma, bir görüntüyü canlandırma, olayları sıralama veya bir görüşü savunma biçimi de dikkate alınmalıdır. Örneğin bir metin bir yerden söz etse bile ayrıntıları zihinde canlandırmayı amaçlamıyorsa betimleyici özellik taşımayabilir. Bu nedenle anlatım biçimi, metnin amacı ve kuruluş biçimi birlikte değerlendirilerek belirlenmelidir.

7. Bu parçadan aşağıdakilerden hangisine ulaşılabılır?

- A) Anlatım biçimi belirlenirken konu kadar yazarın amacı da göz önünde tutulmalıdır.
- B) Bir yerden söz eden bütün metinler betimleyici anlatımla oluşturulur.
- C) Metnin konusu, anlatım biçimini belirleyen tek ölçüttür.
- D) Anlatım biçimleri yalnızca olayların sıralanışına göre belirlenir.
- E) Bir görüşü savunan her metinde ayrıntılı yer tasvirleri bulunur.

8. “Bir kavramın ne anlama geldiği, kapsamı ve temel niteliği doğrudan belirtilmiştir.” Bu cümlede anlatılan düşünce geliştirme yolu aşağıdakilerden hangisidir?

- A)** Tanımlama
- B)** Karşılaştırma
- C)** Örneklendirme
- D)** Tanık gösterme
- E)** Betimleme

Gözleme dayalı bir anlatımda ayrıntılar, yalnızca bilgi vermek için sıralanmaz. Bu ayrıntılar, anlatılan varlığın veya yerin okuyucunun zihninde belirginleşmesini sağlar. Ancak her ayrıntılı anlatım aynı işlevi taşımaz; bazı metinlerde ayrıntılar bir kavramı öğretmek için kullanılabilir. Bu nedenle ayrıntının metindeki işlevi, anlatım biçimini belirlemede önemlidir.

9. Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A)** Ayrıntıların zihinde görüntü oluşturmaları betimleyici anlatıma işaret edebilir.
- B)** Ayrıntı içeren bütün metinler betimleyici anlatımla yazılmıştır.
- C)** Gözleme dayalı anlatımlarda bilgi verme amacı bulunamaz.
- D)** Bir kavramı öğretme amacı, ayrıntı kullanımını bütünüyle engeller.
- E)** Anlatım biçimi belirlenirken ayrıntıların işlevi dikkate alınmaz.

Bir metin, okura yalnızca bilgi aktarmakla yetinmeyip onu belirli bir görüş üzerinde düşünmeye de yönleltebilir. Böyle bir metinde yazar, başka bir görüşü ele alır ve bu görüşün geçerli olmadığını göstermeye çalışır. Bu yönüyle metin, herhangi bir kavramı açıklayan yazıdan ayrılır. Çünkü burada temel amaç, bilgiyi düzenlemekten çok karşı görüşü etkisiz bırakmaktır.

10. Bu parçanın anlatımıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A)** Karşı görüşün geçersizliğini kanıtlama amacı ağır basmaktadır.
- B)** Bir kavramın anlamını doğrudan belirleme amacı ağır basmaktadır.
- C)** Bir yerin ayrıntılarını gözleme dayalı olarak canlandırma amacı ağır basmaktadır.
- D)** Olayları zaman akışı içinde aktarma amacı ağır basmaktadır.
- E)** Yalnızca öğretici bilgi aktarma amacı ağır basmaktadır.

Cevap Anahtarı

1. C

2. A

3. C

4. D

5. A

6. A

7. A

8. A

9. A

10. A

Çözümler

- 1.** III. cümlede önce karşı görüş sunulmakta, sonra bu görüşün dayanakları geçersiz kılınmaktadır. Bu özellik tartışmacı anlatımın amacıdır. II. cümle betimlemeyi, IV. cümle olay aktarımını, V. cümle bilgi vermeyi, I. cümle ise kavramı açıklamayı karşılar.
- 2.** Parça, anlatım biçiminin yalnızca sözcüklerle değil amaç ve aktarım özellikleriyle belirleneceğini açıklamaktadır. A seçeneği önceki cümleleri genelleyerek düşüncüyü tamamlar. B, C, D ve E metinde bulunmayan zorunluluklar getirerek akışı bozar.
- 3.** III. cümlede karşı görüşü yanıtlama amacı açıklayıcı anlatıma yüklenmiştir. Oysa bu amaç tartışmacı anlatıma aittir. I, II ve IV ilgili anlatım biçimlerinin özelliklerini doğru verir; V ise betimlemenin iki türünü doğru biçimde belirtir.
- 4.** Parça, ayrıntıların hem bilgi verme hem de kişisel izlenimleri yansıtmaya amacıyla kullanılabileceğini belirtmektedir. Bu nedenle ayrıntıların her durumda yalnızca bilgi verme amacı taşıdığı söylenemez. A, B, C ve E parçadaki açıklamalardan ulaşılabilen yargılardır.
- 5.** Parçada temel amaç, bir kavramın özelliklerini düzenli biçimde öğretmektir. Bu amaç açıklayıcı anlatımın belirleyicisidir; betimleyici anlatım ise ayrıntıları zihinde canlandırmayı, öyküleyici anlatım olay akışını, tartışmacı anlatım karşı görüşü çürütmeyi gerektirir.
- 6.** Yazarın karşı görüşün dayanaklarını sorgulaması ve kendi düşüncesini geçerli göstermeye çalışması, karşı görüşü çürütme amacını ortaya koyar. Diğer seçenekler betimleme, öyküleme veya tanımlama gibi farklı özelliklere dayanır.
- 7.** Parça, anlatım biçiminin yalnızca konuya göre değil, amaç ve kuruluş biçimine göre belirleneceğini vurgular. B, C, D ve E seçenekleri bu ölçütü daraltmakta veya metinde bulunmayan zorunlu ilişkiler kurmaktadır.
- 8.** Cümlede bir kavramın anlamı ve temel niteliği doğrudan verilmektedir. Bu, tanımlamanın ayırt edici özelliğidir; diğer yollar kavramı doğrudan tanımlamak yerine karşılaştırma, örnek, tanık veya ayrıntı kullanır.
- 9.** Parçada ayrıntıların okuyucunun zihninde bir varlık veya yer görüntüsü oluşturması betimleyici anlatımla ilişkilendirilmektedir. Diğer seçenekler, parçadaki sınırlı yargıları bütüne yaymakta veya açıkça tersine çevirmektedir.
- 10.** Parçada yazarın başka bir görüşü ele alıp onun geçerli olmadığını göstermeye çalıştığı belirtilmektedir. Bu, tartışmacı anlatımın temel amacıdır; diğer seçenekler tanımlama, betimleme, öyküleme ve açıklama özelliklerini ifade eder.